

Ondřej KREJČÍ

# Nástroje a aktéři rozvoje venkova

*Geografie venkova*  
*Přednáška č. 3*

Nástroje rozvoje  
venkova

Je venkov potřeba rozvíjet?

Jaké nástroje k tomu můžeme využít?

Kdo jaké nástroje využívá?

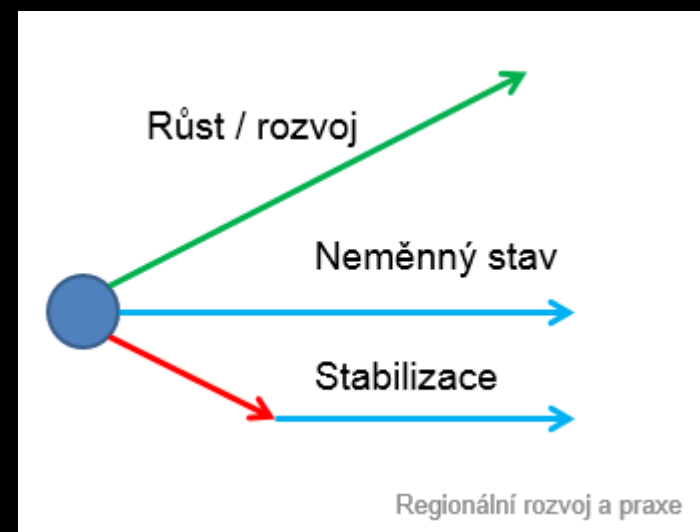
Tři základní  
oblasti  
rozvojových  
aktivit obce



Rozvoj venkova dle Programu rozvoje venkova ČR	Regionální rozvoj dle Strategie regionálního rozvoje ČR
<ol style="list-style-type: none"><li>1. Tvorba pracovních příležitostí</li><li>2. Podmínky růstu a kvalita života na venkově</li><li>3. Vzdělávání</li><li>4. Zlepšení řízení a mobilizace přirozeného vnitřního rozvojového potenciálu venkova</li><li>5. ...</li></ol>	<ol style="list-style-type: none"><li>1. Tvorba pracovních míst</li><li>2. Vytváření podmínek pro dynamický hospodářský rozvoj regionů</li><li>3. Podpora investic do lidského kapitálu</li><li>4. Vytváření podmínek pro dynamický hospodářský rozvoj regionů</li><li>5. Podpora řešení specifických problémů rozvoje venkova a periferních území</li></ol>

## Rozvoj venkova

Každé území se musí rozhodnout, kterou strategii bude preferovat, co jsou skutečně rozvojové projekty vedoucí ke zlepšení stavu a co jsou projekty vedoucí ke stabilizaci, k vyrovnání standardu na přijatelnou úroveň



Hlavní členění  
nástrojů rozvoje  
venkova

---

Členění nástrojů  
rozvoje venkova II

---



# Administrativní nástroje

Legislativa:

- Zákon č. 248/200 Sb., o podpoře regionálního rozvoje
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích
- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích

Jinak rozvoj venkova neřešen

# Koncepční nástroje – Strategie I

Strategie / programy rozvoje krajů

Strategie / programy rozvoje mikroregionů

Dobrovolné svazky obcí, MAS

Strategie / programy rozvoje obcí

<http://www.obcepro.cz/>

## Strategické plánování

Má aktivizační charakter – stanovuje směřování (filozofii) rozvoje (myšlenka o rozvoji).

Formuluje a provazuje hlavní kategorie rozvojových aktivit.

Náležitosti a procesy nejsou zákonně upraveny a vychází z praxe (proto často různá terminologie, metodika a obsah).ání

## Územní plánování

Jde o prostorový průmět rozvojových aktivit s územním dopadem.

Má převážně regulační charakter – stanovuje limity využití území

Náležitosti a procesy závazně upraveny stavebním zákonem.

Strategické plánování



Vize a cíle  
Čeho se chce dosáhnout  
Jak toho dosáhnout



Opatření, Aktivity



Územní plánování

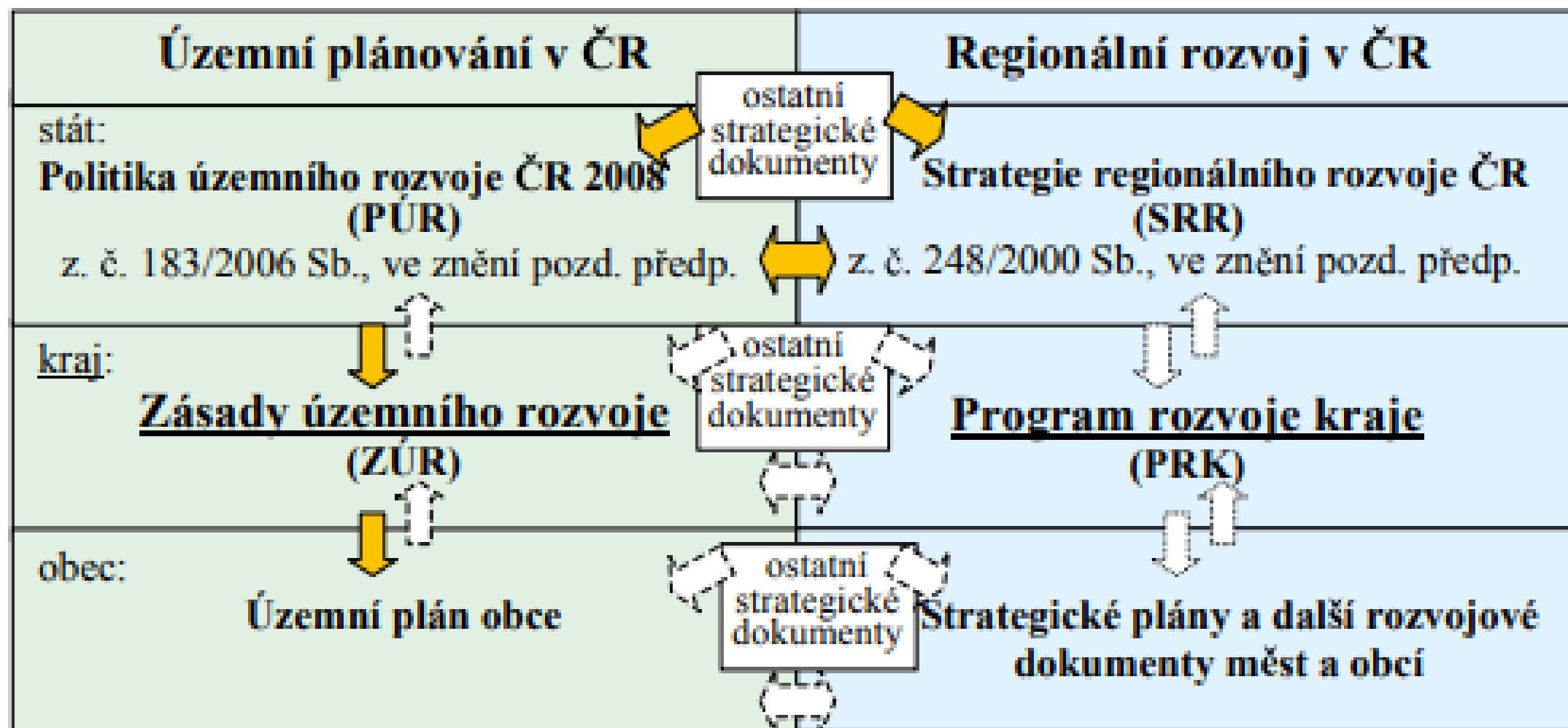


Kde to zrealizovat



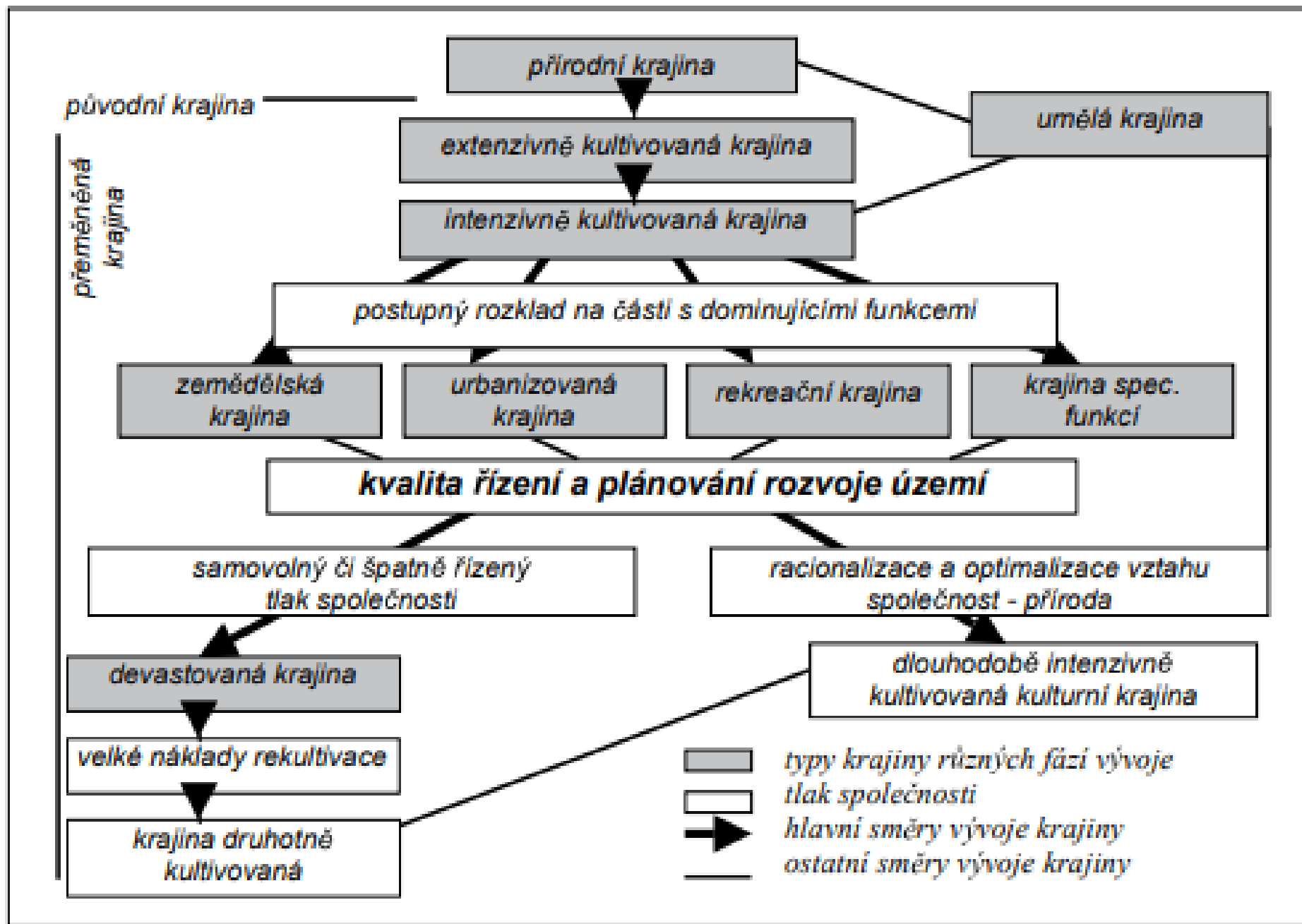
Územní plán





Zdroj: Kašparová, Půček a kol. (2008), viz [www.iur.cz](http://www.iur.cz)

**Obr. 2: Územní plánování a dokumenty regionálního rozvoje**



Zdroj: Bičík, Janský 2004, s. 127

**Obr. 1: Vývoj přeměny krajiny**

Strategické  
plánování  
přínosy

---



# Struktura strategických dokumentu

**Jeden strategický dokument tvořený hierarchicky odstupňovanými a vzájemně provázanými částmi.**

➤ **Analytická část** – průběžná aktualizace

➤ **Návrhová část**

❖ **Strategická část („kam jdeme“)**

❖ **Programová část („jak jdeme“)**

❖ **Projektová část – akční plán („co děláme“)**

Roste frekvence aktualizace

➤ **Implementační část** – způsob realizace, monitoringu, aktualizace a financování (projektová část může být rovněž zařazena až v implementační části)

Transparentní způsob tvorby se zapojením všech aktérů

*Podoby jednotlivých části se odvíjí od charakteristik nositele.*

# Koncepční nástroje - Strategie

- STRATEGIE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE ČR 2014-2020

- Strategie je nástrojem realizace regionální politiky a koordinace působení ostatních veřejných politik na regionální rozvoj.
- Analýzu regionálních rozdílů v ČR
- Cíle, priority a konkrétních opatření pro potřeby regionálního rozvoje
- Implementační část popisuje systém realizace regionálního rozvoje

<http://www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Podpora-regionu/Koncepce-Strategie/Strategie-regionalniho-rozvoje-CR-2014-2020>

# Koncepční nástroje - Strategie III

- PROGRAM ROZVOJE VENKOVA 2014-2020
- Na základě **Programu rozvoje venkova** do českého zemědělství poputuje v příštích letech téměř 3,5 miliardy EUR (více než 96 miliard korun)
- Cíle programu

obnova ekosystémů závislých na zemědělství (agroenvironmentálních opatření)

investice do konkurenceschopnosti a inovace zemědělských podniků,

podpora vstupu mladých lidí do zemědělství

zlepšení krajinné infrastruktury

# Koncepční nástroje – Komplexní pozemkové úpravy

## Úpravy pozemků v katastrálním území

- hlavní dohled Pozemkový úřad
- Probíhají ve veřejném zájmu
- prostorově a funkčně uspořádávají pozemky, které se scelují nebo naopak účelně rozdělují tak, aby k nim byla zabezpečena dobrá přístupnost
- souhlas s návrhem vlastníků 60 % výměry půdy řešené v pozemkové úpravě.

## Základní dělení

- jednoduché pozemkové úpravy, (účelové řešení s omezeným rozsahem)
- komplexní pozemkové úpravy.

## Samostatný zákon o pozemkových úpravách

2015 = bylo provedeno zhruba 26,62 % výměry zemědělského půdního fondu

Pozemky se scelují, dělí a přizpůsobují tvarem konfiguraci terénu a požadavkům na optimální obdělávání a na ochranu zemědělské půdy

Výsledek - katastr nemovitostí a vzniká nová digitální katastrální mapa.

# Komplexní pozemkové úpravy

Úzce propojeno s realizací krajinných programů,

- úprava vodohospodářských poměrů,
- obnova toků a nádrží,
- budování protierozní a protipovodňové ochrany území,
- biocenter a biokoridorů,
- dosažení estetické kvality krajiny za účelem zvýšení rekreačního efektu
- ...

Pozemkové úpravy si žádají angažovaného přístupu různých aktérů, nejen pozemkových úřadů.

- místními akčními skupinami,
- obcemi,
- vlastníky půdy
- uživateli

**Tabulka 19: Vývoj alokace finančních prostředků na pozemkové úpravy (JPÚ + KPÚ) (mil. Kč)**

Zdroj	2010	2011	2012	2013	2014
MZe	700,0	697,0	611,1	699,1	675,5
PF ČR	346,0	309,0	373,3	-	-
<b>SPÚ ČR<sup>1)</sup></b>	-	-	-	51,1	51,6
PRV <sup>2)</sup>	507,0	436,0	317,2	415,0	1 389,6
Protipovodňová opatření	117,0	150,0	227,4	-	-
Ředitelství silnic a dálnic	44,0	24,0	45,3	6,6	56,5
MŽP	0,5	0,3	0,0	0,2	0,0
Ostatní	0,5	4,0	0,2	0,1	0,6
<b>Celkem (mil. Kč)</b>	<b>1 715,0</b>	<b>1 620,3</b>	<b>1 574,6</b>	<b>1 172,0</b>	<b>2 173,9</b>

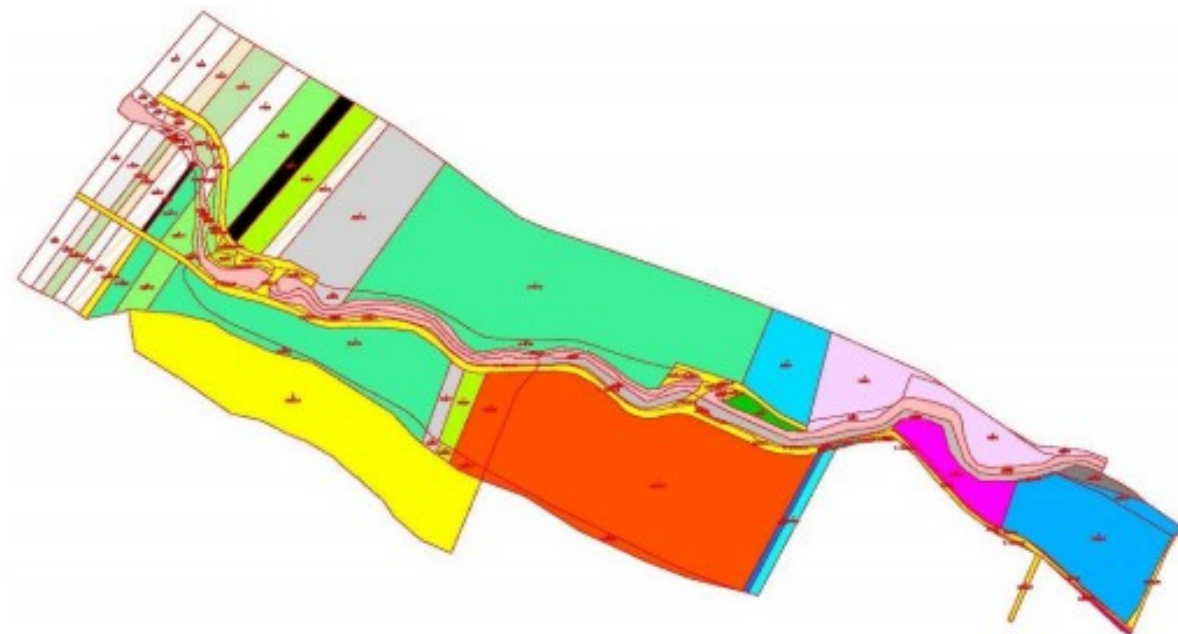
Poznámka:

<sup>1)</sup> Státní pozemkový úřad (od 1. 1. 2013 převzal financování pozemkových úprav po zaniklém PF ČR).

<sup>2)</sup> Celkové prostředky vyčleněné na předfinancování pozemkových úprav realizovaných v daném roce.



Stav půdní držby před pozemkovou úpravou – k. ú. Opatovice u Vyškova



Stav půdní držby po pozemkové úpravě – k. ú. Opatovice u Vyškova





Protipovodňová přehrážka v k.ú. Lichnov



Retenční nádrže na Českomoravské vrchovině



Suchá retenční nádrž v k.ú. Pustá Polom



# Finanční nástroje - Dotace

## Evropské

- 21 Operačních programů
- Hlavně PRV, IROP, OPŽP, programy přeshraniční spolupráce

## Národní

- Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond (PGRLF)
- Podpora venkova prostřednictvím MMR ČR
  - Program obnovy venkova
  - Vesnice roku

## Krajské


- Od 2004 došlo k převedení části kompetencí v oblasti Programu obnovy venkova z MMR na jednotlivé kraje

## CÍL I: INVESTICE PRO RŮST A ZAMĚSTNANOST

Operační program Doprava (OP D)	4,6 mld. EUR	
Integrovaný regionální operační program (IROP)	4,6 mld. EUR	
Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost (OP PIK)	4,3 mld. EUR	
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání (OP VVV)	2,7 mld. EUR	
Operační program Životní prostředí (OP ŽP)	2,6 mld. EUR	
Program rozvoje venkova (PRV)	2,3 mld. EUR	
Operační program Zaměstnanost (OP Z)	2,1 mld. EUR	
Operační program Praha - pól růstu ČR (OP PPR)	0,2 mld. EUR	
Operační program Technická pomoc (OP TP)	0,2 mld. EUR	
Operační program Rybářství (OP R)	0,03 mld. EUR	

CELKEM **23,9 mld. EUR** pro ČR

## CÍL II: EVROPSKÁ ÚZEMNÍ SPOLUPRÁCE

Programy přeshraniční spolupráce	ČR – Polsko	226 mil. EUR	
	ČR – Sasko	157 mil. EUR	
	ČR – Bavorsko	103 mil. EUR	
	ČR – Rakousko	97 mil. EUR	
	ČR – Slovensko	90 mil. EUR	
Programy nadnárodní spolupráce	INTERREG CENTRAL EUROPE	246 mil. EUR	
	INTERREG DANUBE	221 mil. EUR	
Programy meziregionální spolupráce	INTERREG EUROPE	359 mil. EUR	
	URBACT III	74 mil. EUR	
	ESPON 2020	41 mil. EUR	
	INTERACT III	39 mil. EUR	

CELKEM **1,6 mld. EUR** pro ČR a další členské státy zapojené společně s ČR do 11 výše uvedených programů Evropské územní spolupráce

# Příklad - Program rozvoje venkova

## Zaměření programu

- Obnova, zachování a zlepšení ekosystémů závislých na zemědělství
- Investice pro konkurenceschopnost a inovace zemědělských podniků
- Podpora krajinné infrastruktury
- Zvýšení hospodářského rozvoje ve venkovských oblastech

## Konkrétní příklady

- modernizace zemědělských podniků
- zlepšení podmínek a úrovně chovu hospodářských zvířat
- posílení místního rozvoje ve venkovských oblastech

# PARADOX ROZVOJOVÝCH NÁSTROJŮ

Paradoxem je, že při plánování či realizaci rozvojových aktivit jsou uplatňovány téměř výhradně nástroje finanční;

ostatní typy nástrojů jsou využívány výrazně méně, případně vůbec.

Paradoxem je, že podmínky pro aplikaci rozvojových nástrojů jsou obvykle formulovány z centrální úrovně (shora), zatímco využívány jsou na nižších úrovních (zespoda). Často i bez potřebné zpětné vazby od budoucích uživatelů.

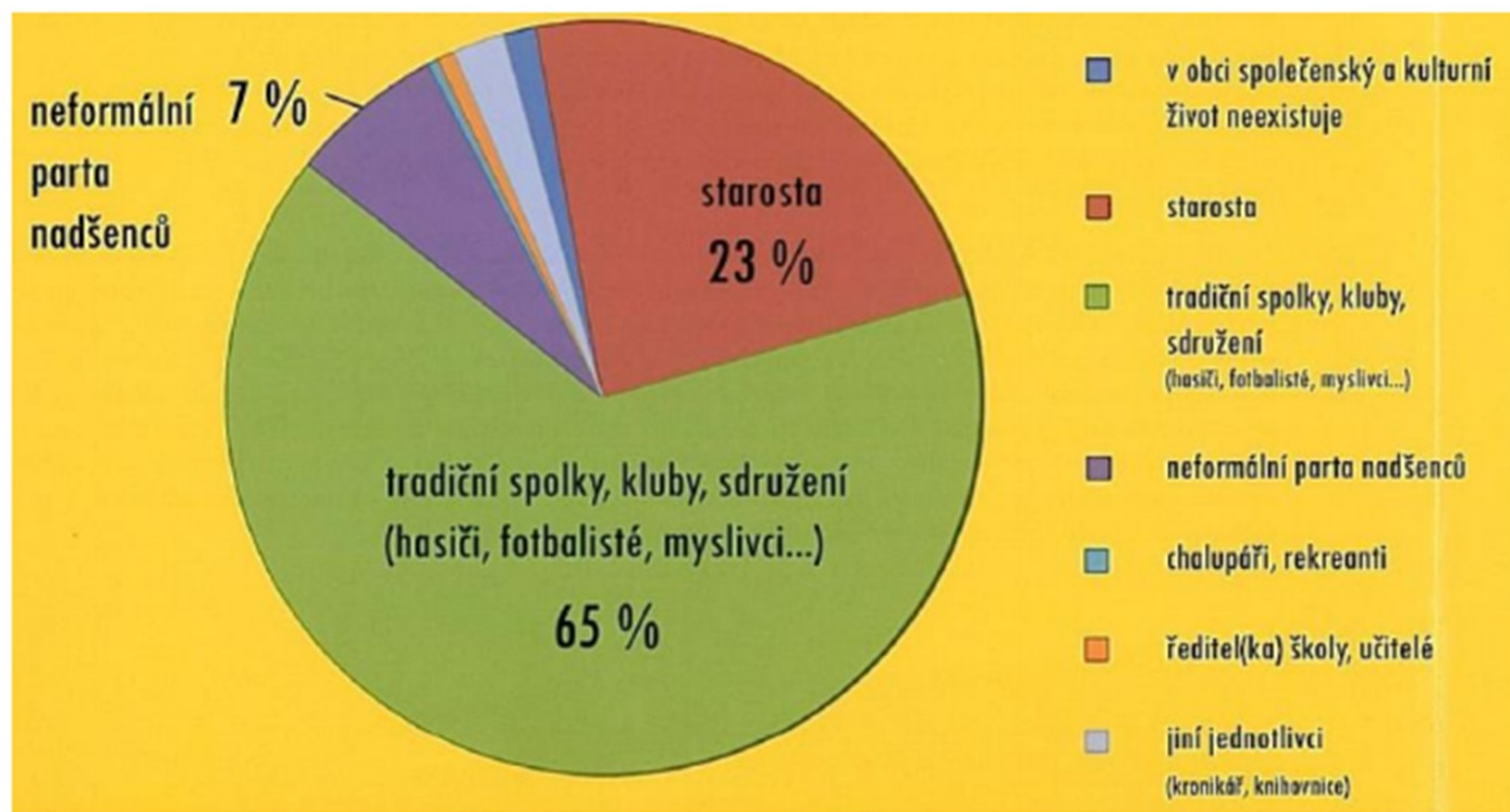
# Aktéři rozvoje venkova

Veškeré instituce či jednotlivci, kteří nějakým způsobem svými aktivitami vstupují do dění na venkově

Aktéři na třech úrovních

- Na lokální úrovni
- Na regionální/krajské úrovni
- Na národní úrovni

**Pro nás důležité pochopení možností jednotlivých aktérů.**



**Obr. 5.3: Kdo se nejvíce podílí na organizování společenského a kulturního života ve Vaší obci?**

*Pramen: Perlín a kol. (2010), Venkovy a venkované, tematický list 10.*

**Tab. 4: Matice aktérů – prostorová úroveň versus typ sektoru**

		SEKTORY		
		Veřejný	Podnikatelský	Neziskový
ÚROVEŇ	Evropská	Evropská komise (rámec SZP EU)	Nadnárodní zájmová uskupení (např. COPA a další svazy zemědělců, výrobců a producentů)	Sítě
	Národní	Ministerstva; Celostátní síť pro venkov	Celostátní zájmová uskupení	Spolky, svazy, sítě
	Krajská	Kraj; Vysoké školy; Krajská informační střediska	Podnikatelská sdružení	Nezisková sdružení
	Lokální	Obce – DSO, MAS; Obcí zřizované organizace	Podnikatelé, zemědělci	Zájmová sdružení, spolky

*Pramen: vlastní zpracování*

# Aktéři na lokální úrovni - Spolky

Zvláštní forma právnické osoby

Samosprávné a dobrovolné sdružení osob vedených společným zájmem

Spolek může vlastním jménem podnikat, ale nesmí to být jeho hlavní činností

Zapisuje se do spolkového rejstříku, který je veden příslušným rejstříkovým soudem

<https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-šfirma>



# Aktéři na regionální úrovni

## **Krajská zastupitelstva**

vlastní rozpočtové prostředky a relativní samostatnost v jejich užití, mohou si vytvářet vlastní krajskou politiku a podpůrné programy

## **MAS - Místní akční skupiny**

## **Dobrovolné svazky obcí**

získávání dotací pro samotnou obec, výměna zkušeností, větší informovanost obce

## **Krajská informační střediska pro rozvoj zemědělství a venkova**

zprostředkovatel informací pro odbornou i laickou zemědělskou, potravinářskou a lesnickou veřejnost o cílech Společné zemědělské politiky

# Místní akční skupina

V teorii - Na politickém rozhodování nezávislé společenství občanů (veřejné sféry), neziskových organizací a podnikatelské sféry, které má za cíl rozvoj venkova

jeden z hlavních nositelů principu CLLD

V praxi - zprostředkovatel administrující projekty jednotlivých žadatelů.

MAS tvoří území obcí s méně než 25 000 obyvateli

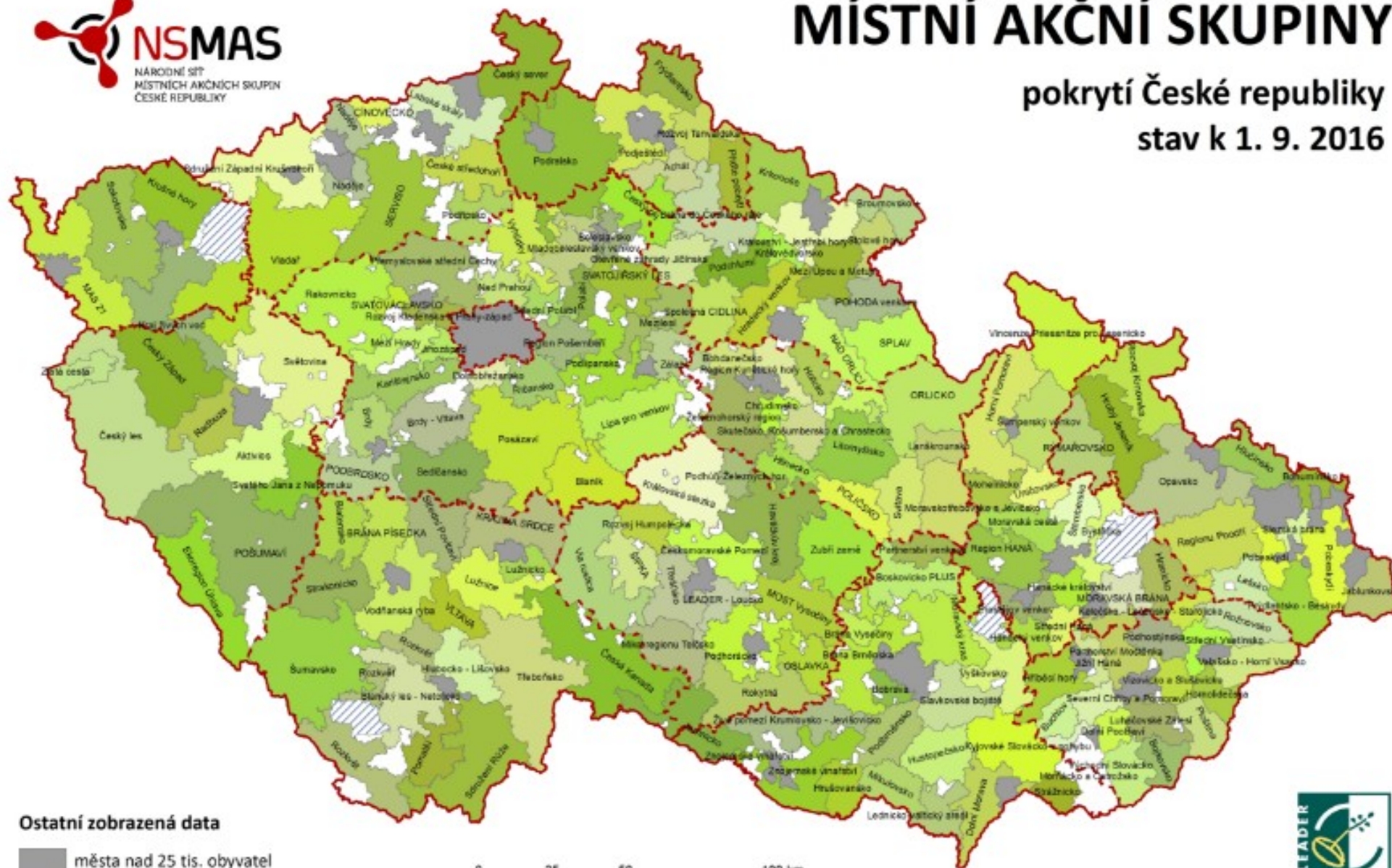
Celková velikost velikost MAS nižší než 100 000 obyvatel a vyšší než 10 000 obyvatel.

Průměrná alokace na strategii CLLD (jedna MAS za období 2014-2020) 120 mil Kč. Momentálně u většiny MAS pouze schválena strategie, projekty jsou pouze ve fázi přípravy.

MAS jsou v současnosti spíše nástrojem pro administraci předkládaných projektů (využití veřejných prostředků), ale už ne tolik pro aktivaci (oživení a endogenní rozvoj) venkovského regionu.

# MÍSTNÍ AKČNÍ SKUPINY

pokrytí České republiky  
stav k 1. 9. 2016



Názvy MAS byly pro vizualizaci zkráceny či upraveny.

# Princip bottom-up

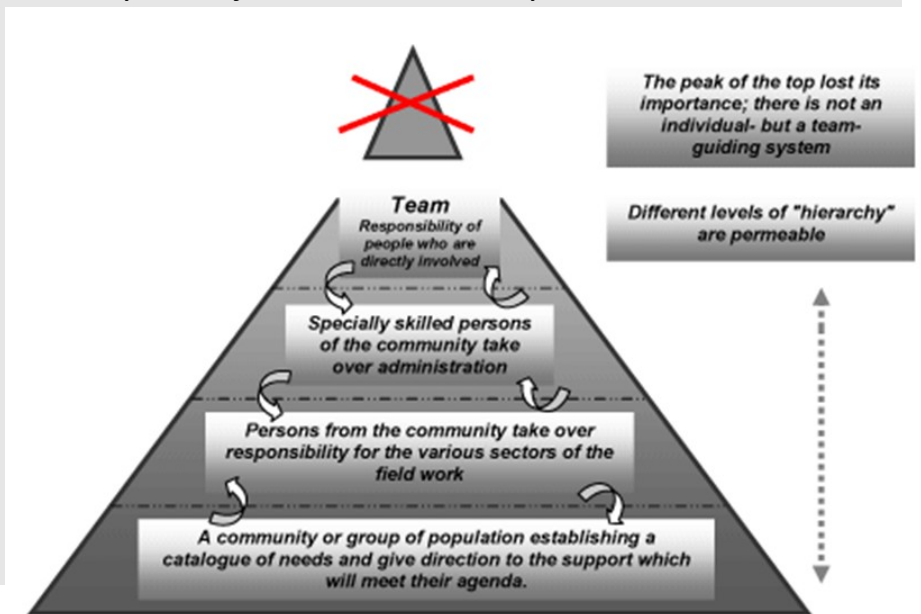
Iniciativa LEADER, kterou MAS využívají je založena na principu zdola-nahoru.

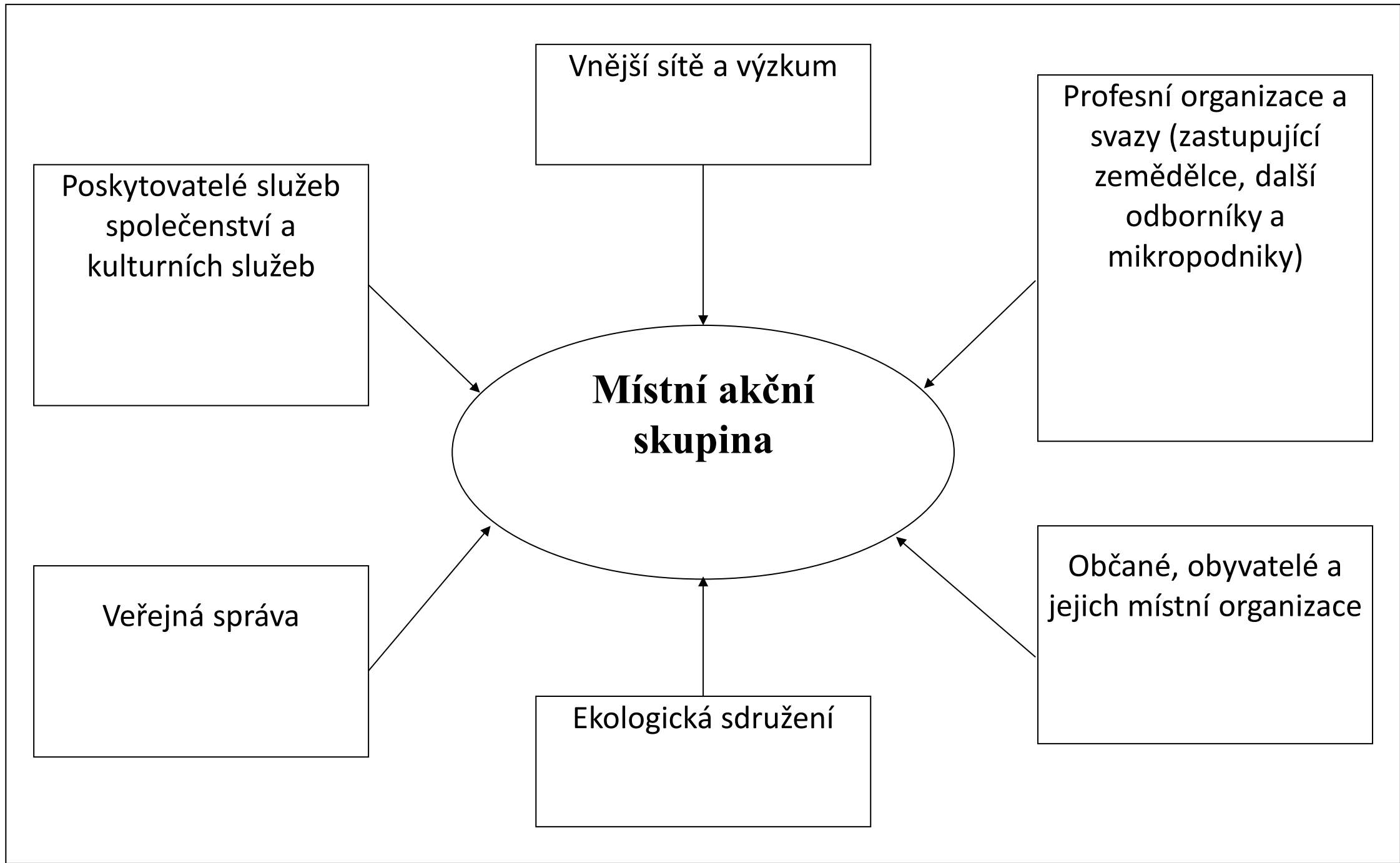
Veškeré náměty a projekty by měly vycházet z myšlenek a podnětů místních venkovských subjektů a občanů, tedy zdola, nikoliv direktivně řízeny krajskou, státní nebo evropskou politickou mocí shora.

Lidé bydlící v oblasti vědí více než vrcholní úředníci, co jejich kraj potřebuje.

Opakem top-down

Viz také např. participativní rozpočet





# Akteři na národní úrovni

## **Ministerstva**

MZE – nejen zemědělství, kompetence také pro vodní hospodářství, ochrany vodních zdrojů, pro potravinářský průmysl, státní správy lesů, myslivosti a rybářství

MMR Program obnovy venkova

## **Státní organizace**

Lesy ČR, Agrární komora ČR- podpora podnikatelských aktivit v zemědělství, potravinářství a lesnictví,

## **SPOV - Spolek pro obnovu venkova**

Svaz měst a obcí České republiky

Podílí se na přípravě a tvorbě návrhů legislativních opatření v oblastech týkajících se kompetencí obcí

## **Celostátní síť pro venkov**

komunikační platforma Programu rozvoje venkova,

Cílem sítě je sběr dat o nejlepší praxi a šířit nástroje rozvoje venkova a zemědělství

# Problémy aktérů

**Nejasné rozdělení kompetencí (MMR, Mze, MŽP)**

**Vysoký počet aktérů na národní úrovni, nízký na lokální**

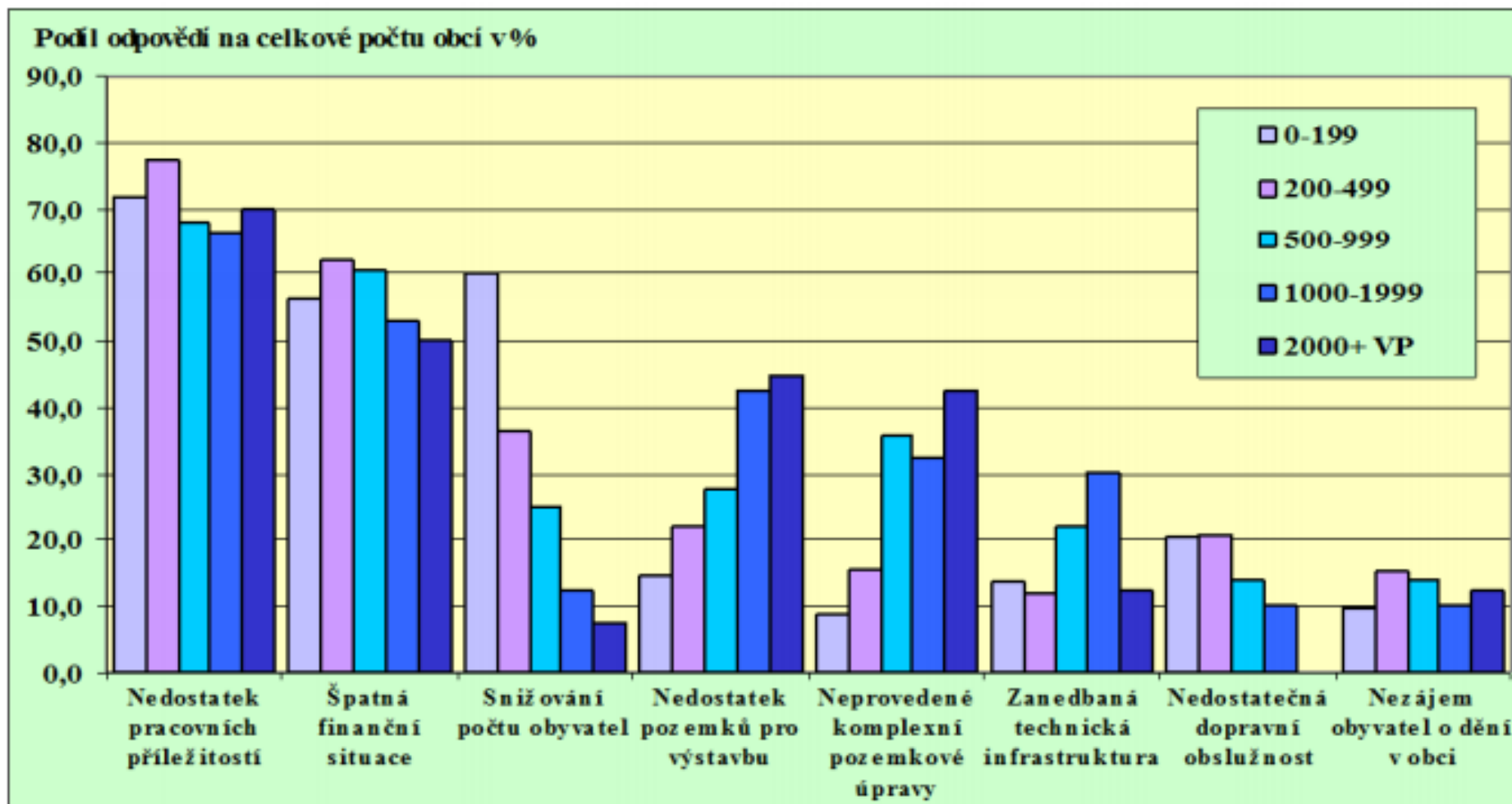
**Vysoká administrativní zátěž**

**Aktér na úrovni EU nebo ČR nemá příliš ponětí o tom, co se děje „dole“, přesto řídí**

**Jednotliví aktéři nespolupracují, činnosti se často překrývají**

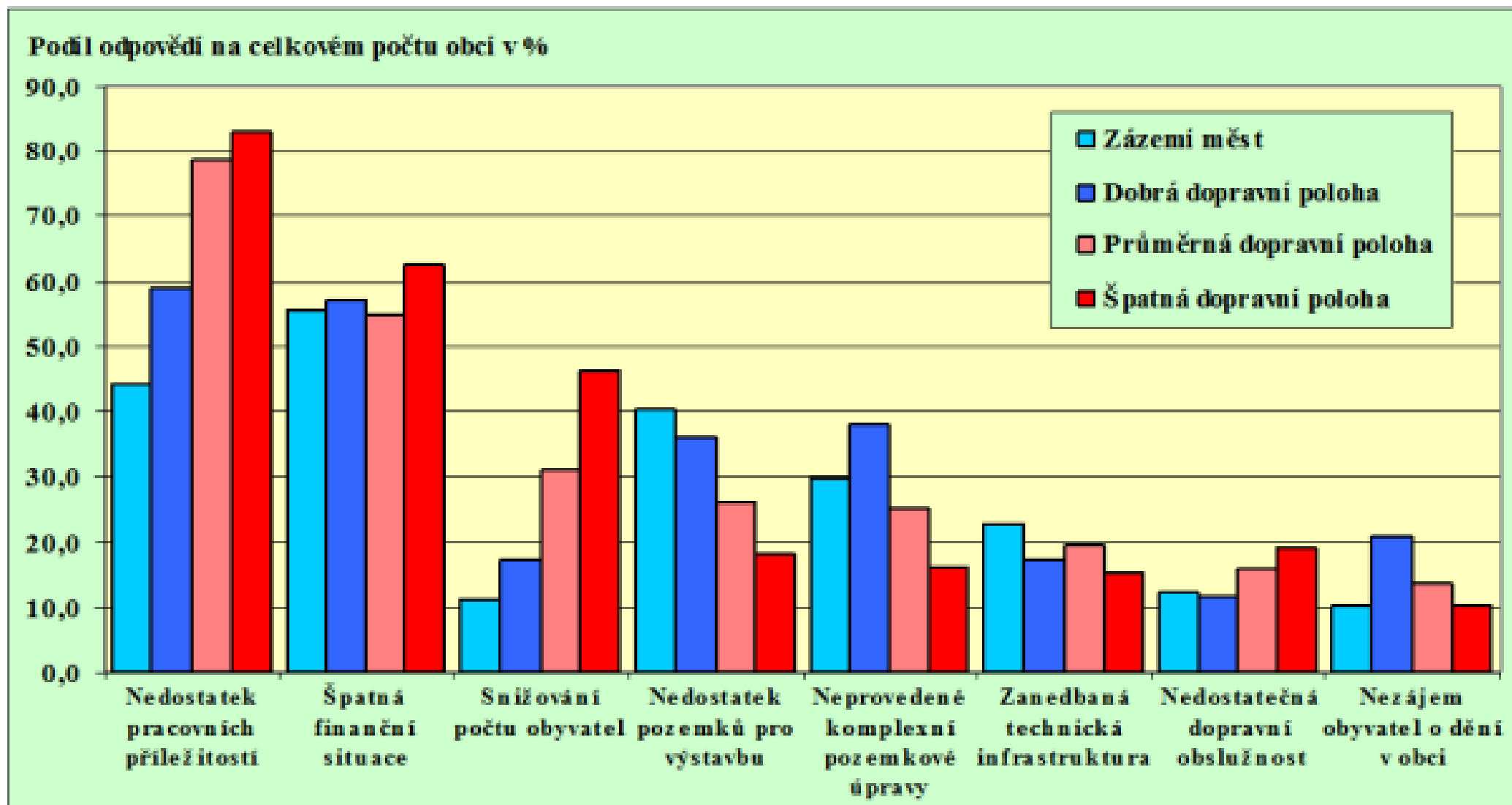
**Spolupráce je základem pro rozvoj venkova**

# Odlišnosti při rozvoji venkova



Obr. 7.1: Problémy obcí v závislosti na velikosti obce





**Obr. 7.2: Problémy obcí v závislosti na poloze obce**

Běžná praxe v  
rozvoji  
venkova I

Běžná praxe v  
rozvoji  
venkova II

---

# Paradoxy rozvoje venkova I

1) Časté situace kdy dochází k protichůdným opatřením pro rozvoj venkova. Mimo snahu o rozvoj území (dotačním titulem, rezortem) jsou i opatření protichůdné s rozdílnými cíli.

- rozvoj intenzivního zemědělství vs. ochrana krajiny
- snaha o udržení obyvatelstva vs. rušení škol, soc. zařízení

2) Rozhodování o obecných směrech a podmínkách rozvoje venkova se uskutečňuje ve velké vzdálenosti od venkova bez reálných podkladů (názory obyvatel, starostů apod.) a znalosti poměrů na venkově. Rozhodování často v kontrastu např. k rozvoji města.

- Růstové póly

# Paradoxy rozvoje venkova II

## 3) Rozvoj venkovského se liší od rozvoje měst.

- K dispozici pouze jedny nástroje státní správy, jednotná legislativní regulace, jedny orgány státní správy.

## 4) Silná pozice územního plánování v rozvoji venkova

- Přesto masivní devastace venkovského prostoru suburbanizačními procesy, vesnicko-průmyslových zón.

## 5) Velká část vlastníků pozemků na venkově má pouze velmi slabý vztah k vesnici

- Pozemky na venkově často slouží pouze jako investice